

**Bernard Piotrowski, *Skandynawia współczesna w poszukiwaniu nowych dróg rozwoju (1975-2014)*,  
Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu  
im. Adama Mickiewicza, Poznań 2015, ss. 283**

Kraje Skandynawskie nie od zawsze znajdowały się w centrum zainteresowania specjalistów z dziedziny polityki i ekonomii międzynarodowej. Jeszcze niedawno region państw nordyckich był obszarem głównie rolniczym o niewielkim potencjale militarnym i demograficznym. Sytuacja uległa zmianie w drugiej połowie XX w., gdy nastąpił dynamiczny rozwój przemysłu. Jednocześnie każde z państw miało pewne zasoby, które odpowiednio rozwinięte i pielęgnowane przez dekady zapewniły wszystkim państwom nordyckim niespotykany nigdzie na świecie poziom dobrobytu.

Obecnie kraje skandynawskie przechodzą kryzys gospodarczy, społeczny i najbardziej niepokojący – kryzys koncepcji państwa opiekuńczego. O nordyckim modelu *welfare state* napisano wiele prac. Skandynawia musi stawić czoła wzrastającej liczbie ludzi w wieku emerytalnym, wydłużeniu czasu aktywności siły roboczej, zachowaniu równości świadczeń socjalnych i wspieraniu asymilacji grup społecznych wysokiego ryzyka, czyli głównie imigrantów. Spowodowało to konieczność poszukiwania nowych możliwości rozwoju, których analizie poświęcona jest recenzowana publikacja.

Profesor Bernard Piotrowski był pracownikiem naukowym Zakładu Historii, Kultury i Literatur Skandynawskich w Katedrze Skandynawistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W 1973 r. habilitował się na podstawie pracy *Walka Norwegów o rozwiązanie unii politycznej ze Szwecją 1884-1907*. W 1987 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1992 r. profesora zwyczajnego. Autor pracy był cenionym skandynawistą, historykiem, uznanym badaczem i autorem licznych publikacji. Szczególnie cenne są jego opracowania dotyczące historii powszechnej ze szczególnym uwzględnieniem krajów skandynawskich i Niemiec w XIX i XX w. Wyniki prac naukowo-badawczych Bernarda Piotrowskiego znalazły odzwierciedlenie w jego bogatym dorobku naukowym. 26 listopada 2008 r. za wybitne osiągnięcia naukowe

został uhonorowany nagrodą im. Stanisława Sawickiego, przyznawaną przez Instytut Polsko-Skandynawski w Kopenhadze<sup>1</sup>.

Recenzowana monografia pt. *Skandynawia współczesna w poszukiwaniu nowych dróg rozwoju (1975-2014)* jest ósmą w jego dorobku naukowym (wydana pośmiertnie). Stanowi ona cenne uzupełnienie ubogiej dotychczas literatury przedmiotu, skupiającej się na koncepcji systemów zabezpieczeń społecznych oraz osiągnięciach i porażkach skandynawskiej ekonomiki. Ponadto publikacja wnosi duży wkład dla dalszego rozwoju badań politologicznych na tej płaszczyźnie.

Wiodący cel monografii stanowi analiza dziejów społeczno-gospodarczych rejonu od połowy lat 70. XX w. do 2014 r. włącznie. Autor we wstępie stawia weryfikowaną w ramach pracy główną hipotezę, że stosowane metody i środki działania nie oferują skutecznej pomocy w sprostaniu wymogom gospodarki we współczesnej Skandynawii. Wśród przyczyn konieczności ograniczania państwa opiekuńczego wymienia się imperatyw konkurencyjności i rozwoju gospodarki, wymagające mniejszej redystrybucji dochodów. Skala ponownej dystrybucji oraz jej rozkład nie są obojętne dla gospodarki i jej efektywności. Według autora trudno jest jednak wprowadzić model polityki społecznej, który odpowiadałby logice przemian gospodarki, a przy tym realizował zasady sprawiedliwości społecznej. Mimo wielu krytycznych uwag dotyczących realizacji dotychczasowej koncepcji państwa opiekuńczego, a także licznych propozycji reform, nie następują istotne zmiany w jego funkcjonowaniu. Próba zmiany tej koncepcji jest celem bardzo trudnym do osiągnięcia. Wynika to z wielu czynników, których analiza stała się przedmiotem prezentowanej monografii.

Bernard Piotrowski w celu weryfikacji hipotezy wiodącej stosuje różne metody badawcze, m.in. porównawczą, historyczną czy analizę systemową. Nakreślają one w sposób przejrzysty specyfikę czynników zewnętrznych i wewnętrznych mających wpływ na kształtowanie się systemów poszczególnych państw, charakteryzują aktorów politycznych oraz mechanizmy nimi kierujące. Publikacja zawiera także prognozę dotyczącą zagrożeń i wyzwań stojących przed mieszkańcami Finlandii, Szwecji, Norwegii i Danii oraz ludami Farerów, Islandczyków i Inuitów (mieszkańców Grenlandii) w XXI w.

Monografia składa się ze wstępu, który zawiera założenia metodologiczne, trzech obszernych rozdziałów, wniosków końcowych, bibliografii, której znaczącą część stanowią pozycje w języku angielskim, szwedzkim, duńskim i niemieckim, a także indeksu nazwisk wymienionych w publikacji.

Rozdział pierwszy zawiera opis życia partyjno-parlamentarnego oraz polityki zagranicznej państw obszaru Skandynawii, oparty na obfitej dokumentacji i szerokiej

---

<sup>1</sup> <http://www.gloswielkopolski.pl/artukul/3810519,odszedl-profesor-bernard-piotrowski-historyk-skandynawista,id,t.html?cookie=1> [23.10.2015].

panoramie wydarzeń w latach 1975-1990. Przybliżono w nim kryzys „państwa opiekuńczego” w kontekście stopniowego wprowadzania zasad i mechanizmów neoliberalizmu w życiu społecznym i gospodarce, która ostatecznie przeszła w epokę postindustrialną.

Kolejna część pracy przedstawia Skandynawię u schyłku XX w. Autor nakreśla ekonomikę krajów nordyckich, gdzie po 1990 r. wkraczają zasady epoki informatycznej (w tej dziedzinie Skandynawia przoduje na kontynencie). Po upadku ZSRR i zjednoczeniu Niemiec oraz zmianach na mapie Europy, Skandynawowie zrewidowali swoją politykę zagraniczną oraz międzynarodowe kontakty handlowe (członkostwo Danii, Szwecji i Finlandii w Unii Europejskiej). Bernard Piotrowski ukazuje Państwa Północy jako najbardziej zamożne i ekonomicznie rozwinięte regiony Europy i świata.

W ostatniej części monografii autor zamieszcza analizę osiągnięć, wyzwań i problemów stojących przed państwami nordyckimi, z naciskiem na osiągnięcia i wyzwania rozwoju gospodarczego oraz życia społecznego państw skandynawskich. Przy czym należy zaznaczyć, że zwrócił uwagę na subtelną ewolucję życia politycznego na miarę potrzeb nowoczesnego społeczeństwa.

We wnioskach końcowych B. Piotrowski dokonuje próby weryfikacji przyjętych hipotez badawczych. Autor stwierdza, że stosowane metody i środki działania nie oferują skutecznej pomocy w sprostaniu wymogom gospodarki. Doskonały przykład stanowi zjawisko zwiększenia liczby imigrantów napływających do państw skandynawskich, czego skutkiem jest nadwyrężenie jednego z filarów modelu „państwa opiekuńczego” – polityki pełnego zatrudnienia.

Recenzowana publikacja zawiera całościowe ujęcie życia społecznego i racjonalnie prowadzonej polityki zagranicznej państw Skandynawskich. Struktura opracowania zapewnia realizację postawionego celu, a układ rozdziałów jest logiczny, pozwalający na pogłębioną analizę przyczynowo-skutkową procesów, które dzieją się we współczesnych państwach skandynawskich. Charakter interdyscyplinarny pracy pozwala na wnioskowanie, że stanie się ona istotną opinią naukową do powzięcia dyskusji nad przyszłością państw, nie tylko na gruncie politologicznym, ale w obszarze innych dyscyplin. Narracja prowadzona jest w sposób zrozumiały dla odbiorcy, co w dużym stopniu sprzyja zaangażowaniu czytelnika w prezentowane problemy. Przedstawione i rozwinięte w poszczególnych rozdziałach treści wskazują, że recenzowana monografia, prezentująca państwa nordyckie w perspektywie społeczno-politycznej, pogłębia i utrwala wiedzę w tym temacie.

Na gruncie polskim tego typu badania są szczególnie istotne ze względu na chociażby rosnący problem starzenia się społeczeństwa lub przesunięcie wieku emerytalnego. Analiza i weryfikacja skuteczności przyjętych rozwiązań przez państwa skandynawskie pozwala na ewentualną adaptację najbardziej adekwatnych elementów w realia polskiego systemu politycznego.

Podjęta tematyka doskonale wpisuje się w nurt współczesnych wydarzeń, co daje czytelnikowi możliwość skonfrontowania i oceny wniosków wyciągniętych przez autora. Wysunął on twierdzenie, że głównym argumentem zwolenników istnienia państwa opiekuńczego jest przede wszystkim zapewnienie wysokiego standardu życia wszystkim obywatelom. Według nich świadomość bezpieczeństwa socjalnego i „pewności jutra” warta jest częściowego ograniczenia wolności jednostki. Jednak dalsze losy nordyckiego modelu państwa opiekuńczego są niepewne. Dzisiejsza Skandynawia boryka się z problemem nadmiernej imigracji i destabilizacji systemu. W niedalekiej przyszłości okaże się, czy ta grupa państw upora się z trudnościami i dalej oferować będzie swoim obywatelom jeden z najwyższych poziomów życia.

Publikacja Bernarda Piotrowskiego zasługuje na uznanie przede wszystkim ze względu na walory poznawcze. Z całą pewnością pozycja powinna znaleźć się w kanonie lektur podstawowych z zakresu literatury politologicznej. Omawiana pozycja książkowa jest zwłaszcza cennym źródłem wiedzy dla badaczy, wykładowców czy studentów. Niemniej jednak narracja prowadzona w sposób przystępny sprawia, że publikacja może być kierowana do szerszego grona odbiorców, spoza środowiska akademickiego, m.in. polityków, dziennikarzy oraz osób zainteresowanych problematyką *welfare state*, analizą podstaw sukcesu gospodarek skandynawskich czy ogólnie pojętą tematyką polityki w wydaniu skandynawskim.

*Martyna Masłowska*